

פסקי תשובות אורח חיים סימן קלב אות ו - ז

ו. טעם אמירת 'עלינו לשבח' והזהירות לאומרה אחר כל תפילה

שם: ואומרים אחר סיום התפילה עלינו לשבח מעומד, ויזהר לאומרו בכוונה. ובאימה ויראה כי כל צבא השמים שומעים והקב"ה עומד עם פמליא של מעלה וכולם עונים ואומרים אשרי העם שככה לו וכו' (מ"ב סק"ח בשם מטה משה). ובב"ח (ריש סימן קל"ג) נתן טעם עפ"י נגלה לאמירת עלינו אחר התפילה כדי לתקוע בלבינו קודם שנפטרים לבתינו יחוד מלכות שמים וחיזוק האמונה בלבנו, שאז גם כשנעסוק במשא ומתן עם העכו"ם לא נפנה אל האלילים וכו' עיין שם, ועפ"י טעם זה נהגו²⁴ בכמה מקומות שלא לומר עלינו אלא בגמר תפילה שאחריה הולכים המתפללים לבתיהם או לעסקיהם, ולכן לא אמרו עלינו לאחר מנחה כשהתפללו סמוך לה מיד תפילת ערבית כי כל הציבור נשארו בביהכ"נ לתפלת ערבית, וכן אין אומרים עלינו בין שחרית למוסף בשבת ור"ח ויו"ט.

אולם עפ"י תורת האר"י ז"ל טעם אמירת עלינו, כי²⁵ ע"י אמירת פיטום הקטורת (בשחרית)²⁶ מסתלקים הקליפות מהשפע היורד ע"י התפילה, וע"י אמירת עלינו מקיפים אנו את השפע באור מקיף אשר מעורר ומסמא עיני החיצונים והקליפות ולא יוכלו לידבק ולניק מקדושה, ולכן כתב המג"א (סק"א בשם כתבים) שיאמרוהו אחר כל תפילה מג' תפלות, ואפילו מתפללים תפילת ערבית סמוך למנחה, ויש²⁷ שנהגו עקב כך לומר עלינו גם בין תפלת שחרית למוסף, וגם²⁸ ביוה"כ לאחר תפלת מוסף אף שמתפללים מיד מנחה, וכן בין מנחה לנעילה.

ז. אמירת עלינו עם הציבור, ואשכנזי המתפלל בציבור נוסח ספרד ולהפך

שם: ואומרים אחר סיום התפילה עלינו לשבח. והנמצא בביהכ"נ והציבור אומרים עלינו לשבח יאמר²⁹ עמהם, אך אם עומד בתפילה בפסוקי דזמרה וכ"ש בק"ש וברכותיה לא³⁰ יאמר עמהם, אלא יעמוד על רגליו, וגם יכרע מעט³¹ בשעה שהציבור כורעים.

והמתפלל נוסח אשכנז שמתפלל עתה עם ציבור המתפללים נוסח ספרד יאמר³² עלינו יחד עם הציבור כמנהג המקום בסוף התפילה וא"צ לומר לעצמו לאחר ובא לציון. והמתפלל נוסח ספרד שמתפלל עתה עם ציבור המתפללים נוסח אשכנז יאמר³³ עלינו כדרכו לאחר פיטום הקטורת, ובשעה שהציבור אומרים עלינו - יש³⁴ אומרים שיאמר עמהם (ואח"כ יאמר שוב בגמר התפילה), ויש³⁵ אומרים שא"צ לומר עמהם אלא יעמוד ויכרע מעט בשעה שהציבור כורעים.

²⁴ . כמובא במשנ"ב סק"ז.

²⁵ . תורף דברי סידור יעב"ץ וכה"ח סי' תרכ"ב סק"ו עפ"י כתבי האר"י ז"ל.

²⁶ . ולכן עפ"י נוסח האר"י ז"ל סדר התפילה עלינו לאחר פיטום הקטורת, אך במנחה ובתפילת ערבית אין לומר פיטום הקטורת אחר התפילה וכמבואר בשער הכוונות דרושי תפלת השחר דרוש ג'.

²⁷ . שו"ת קול מבשר ח"ב סי' ל"א, טעמי המנהגים קונט"א אות רל"ג שכן הנהיג הרה"ק מוהרמ"מ מקאסוב זי"ע בעל אהבת שלום, וכן נהג אא"ז זצ"ל.

²⁸ . כה"ח שם, וכ"כ ביסוד ושורש העבודה כדכתבין בסי' תרכ"ב אות א', עיין שם. ודע, כי סגולה נפלאה לומר הפסוקים אל תירא מפחד פתאום וכו' לאחר עלינו להינצל מכמה גזירות רעות, ואם אינו יכול לאומרם מיד אחר עלינו משום הקדיש יאמרנו אח"כ - סידורים ישנים וקצור שלי"ה בשם סי' זכרון ציון, ומובא גם בטי"ז סוס"י זה.

²⁹ . משנ"ב סי' ס"ה סק"ט.

³⁰ . שו"ת מנח"י ח"ט סי' ח'. ועי' לעיל סי' קל"א הערה 67, ולקמן סי' רט"ו אות ו' דה"ה העוסק בלימודו אין חייב להפסיק, אלא יעמוד על רגליו ויכרע מעט, אם הדבר לא יפריע לו מעיון בתלמודו.

³¹ . קצוה"ש סי' כ"ד סעי' י"א. ועיין שו"ע"ר סי' ק"ט סעי' ג' שאף האוחז באמצע שמו"ע יכרע עם הציבור כשאומרים 'ואנחנו כורעים'.

³² . תפילה כהלכתה פי"ז הערה ל"א ואשי ישראל פכ"ו סעי' ט"ו בשם גדולי המורים.

³³ . כי עפ"י האר"י ז"ל תיקון התפילה בדווקא באופן כזה וכנ"ל אות ז' - שו"ת וישב הים (הגר"י הלל שליט"א) סי' ה', שו"ת ברכות שמים (הגר"פ בלום שליט"א) ח"א סי' כ"ז.

³⁴ . תפילה כהלכתה שם.

³⁵ . שם בשם הגר"י פ"ש זצ"ל, שו"ת וישב הים שם ושו"ת ברכות שמים שם.